

Handlingsplan för sexuell och reproduktiv hälsa

Förebygga sexuellt överförbara
infektioner och oönskade graviditeter

Innehåll

Inledning	3
Styrdokument	3
Huvudmål	4
Organisation	5
Bakgrund	8
Sexuellt överförbara infektioner	8
Oönskade graviditeter	10
Mål och insatser	11
Hälsofrämjande arbete	11
Förebygga sexuellt överförbara infektioner	11
Förebygga oönskade graviditeter	15
Framtiden	17
Referenser	18

Handlingsplanen har utarbetats av arbetsgruppen för sexuell och reproduktiv hälsa.

Victoria Bergkvist, kurator, Länsverksamheten infektion

Inger Fahlén, folkhälsostateg, Utvecklingsstabens enhet för forskning och folkhälsa

Margareta Goop, mödrahälsovårdsöverläkare, Länsverksamheten kvinnosjukvård

Ann Guterstam, distriktsläkare, Länsverksamheten allmänmedicin

Eva Johansson, infektionsläkare, Länsverksamheten infektion

Maj Larsson, barnmorska, Länsverksamheten allmänmedicin

Ingrid Persson, smittskyddssjuksköterska, Smittskydd Värmland

Olle Wik, smittskyddsläkare, Smittskydd Värmland

Gunilla Wikman, kurator, Länsverksamheten kvinnosjukvård

Materialet är sammanställt av Margareta Goop, mödrahälsovårdsöverläkare.

Handlingsplanen antogs av LLG, Landstingets ledningsgrupp, 2005-03-09. Utdrag ur protokoll: §46 LK/050030

”Hälso- och sjukvårdsledningen tillstyrker förslag till handlingsplan för sexuell reproduktiv hälsa. Ledningsgruppen instämmer och konstaterar samtidigt att handlingsplanen i sig inte innebär något klartecken till enskilda satsningar eller åtgärder utan att sådana tas upp i ordinarie budget- och verksamhetsplanarbete.

Landstingsdirektören beslutar i enlighet med förslaget.”

Inledning

Sexualiteten berör alla människor, den är en integrerad del i varje människas personlighet. Sexualiteten påverkar tankar, känslor, handlingar och gensvar och därigenom vår psykiska och fysiska hälsa. Den är därmed en viktig friskfaktor och har en given plats på arenan för folkhälsofrågor.

Sexuell hälsa är ett brett och subjektivt begrepp som varje individ definierar för sig själv. Människan kan uppleva sexuellt välbefinnande och glädje även om hon är smittad av en sexuellt överförbar infektion, är oönskat gravid eller är infertil. Likaså kan begreppet sexuell ohälsa innefatta många olika saker. Här ryms sexuell smärta, olust, sexuella trakasserier och övergrepp, aborter, diskriminering och sexuellt överförbara sjukdomar.

Begreppet reproduktiv hälsa inbegriper allt som har med sexualitet och fortplantning att göra. Enligt WHO innefattar reproduktiv hälsa ett tillfredsställande och tryggt sexualliv, förmåga till fortplantning, tillgång till bra preventivmetoder samt gott omhändertagande under graviditet och förlossning (1).

Styrdokument

Att arbeta hälsofrämjande och förebyggande är de två grundstenarna i folkhälsoarbetet. Flera internationella dokument finns som grund för folkhälsoarbete (2). Myndigheters strävan efter en god folkhälsa innebär inte att ta över individens ansvar för hälsan utan att skapa förutsättningar för alla individer i samhället att uppnå god hälsa. I propositionen ”Mål för folkhälsan” som togs av riksdagen april 2003 (3) finns 11 nationella hälsopolitiska mål. Mål nummer 8 är ”Trygg och säker sexualitet och en god reproduktiv hälsa”.

I Ottawadeklarationen 1986 fastslogs att hälsofrämjande arbete är den process som ger individen möjlighet att påverka sin hälsa. Målgruppen för det hälsofrämjande arbetet är hela befolkningen eller definierade grupper. Arbetet med att skapa stödande, hälsofrämjande miljöer pågår inom många samhällliga organ, varav landstinget är ett.

I hälso- och sjukvårdslagen (HSL) fastslås att hälso- och sjukvården ska arbeta för att förebygga ohälsa (4). Den prioriteringsordning för sjukvården (5) som fastställts av riksdagen anger att arbete med prevention ska vara i prioriteringsgrupp II av fyra möjliga grupper.

Det preventiva arbetet riktar sig såväl till grupper som till individer. Landstingets ansvar när det gäller människors sexuella och reproduktiva hälsa tydliggörs i smittskyddslagen (6) och abortlagen (7) där det framgår att landstinget har ansvaret för hälsofrämjande och förebyggande åtgärder.

I syfte att bättre kunna följa upp och utvärdera det förebyggande arbetet kring sexuellt överförbara infektioner samt oönskade graviditeter har Statens Folkhälsoinstitut på uppdrag av regeringen tagit fram två handlingsplaner (8,9). Dessa utgör grund och bakgrundsmaterial för vår handlingsplan för Landstinget i Värmland. För att kunna genomföra de nationella handlingsplanerna behövs regionala program.

Denna nya handlingsplan sammanför riktlinjerna för hur vi ska arbeta för att förebygga sexuellt överförbara infektioner samt oönskade graviditeter. Handlingsplanen behandlar inte frågor kring sexuellt välbefinnande, sexuell olust eller sexuellt våld. Rubriken för handlingsplanen är dock bred eftersom det basala hälsofrämjande arbetet är ett generellt arbete.

Huvudmål

Huvudmålen för handlingsplanen är två:

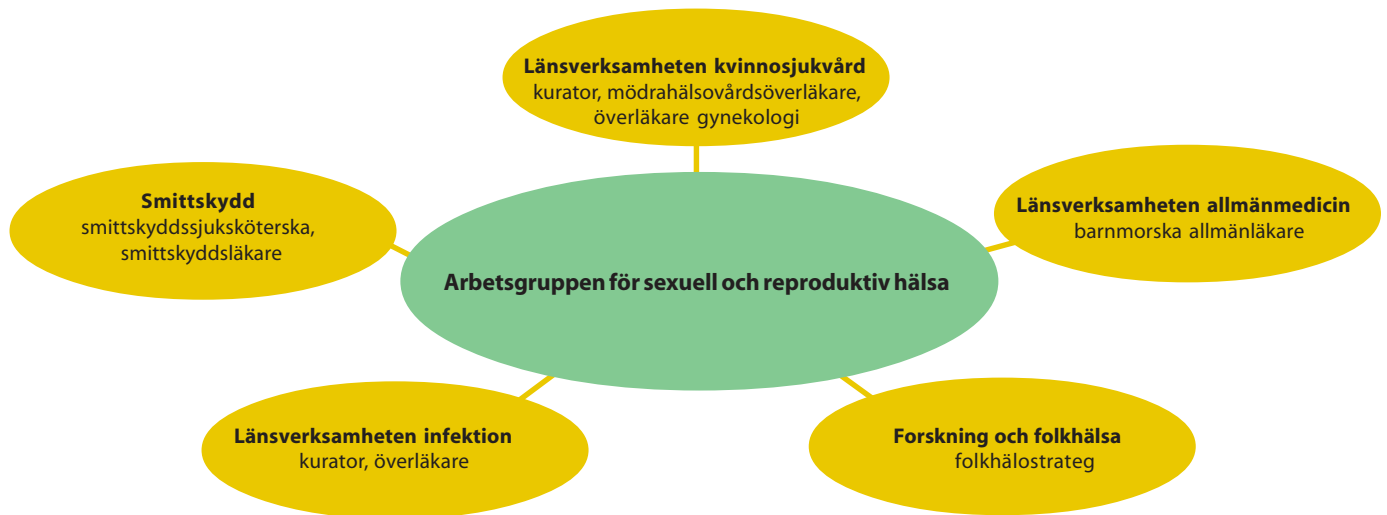
- Antalet nysmittade samt smittspridningen av och antalet allvarliga komplikationer till sexuellt överförbara infektioner ska minska.
- Antalet oönskade graviditeter ska minska och ett gott omhändertagande ska ges till de personer som väljer att göra abort.

Ett antal sexuellt överförbara infektioner (gonorré, hiv, klamydia, syfilis) är anmälningspliktiga enligt smittskyddslagen och följs genom epidemiologisk övervakning av Smittskydd i Värmland. För en del andra sexuellt överförbara infektioner (genital herpes, humant papillomvirus) saknas möjligheten att lätt diagnostisera och följa utvecklingen via statistik. Exempel på komplikationer till sexuellt överförbara infektioner är äggledarinflammation, eventuellt ledande till sterilitet, testikelinfektioner samt livmoderhalscancer. Huvudmålet är enkelt att uttrycka: minskning av sexuellt överförbara infektioner.

Svensk abortpolitik har till uppgift dels att förebygga oönskade graviditeter och därigenom verka för en minskning av antalet aborter, dels att säkra varje abortsökande kvinnas rätt till en medicinskt säker abort och ett psykosocialt gott omhändertagande. I diskussionen kring ökning och minskning av aborttalen är det viktigt att parallellt också värna om den svenska abortlagen, som ger kvinnan rätt att själv bestämma om abort upp till graviditetsvecka 18. Målen blir då dels att minska andelen oönskade graviditeter samtidigt som man verkar för ett gott omhändertagande av de kvinnor, och män, som står inför ett abortbeslut eller valt att göra abort. Problematiken kring oönskade graviditeter blir därmed mer komplex än kring sexuellt överförbara infektioner. Huvudmålen bli två: minskat antal oönskade graviditeter och ett bra omhändertagande i samband med abort enligt abortlagen.

Organisation

Det hälsofrämjande arbetet sköts på många olika arenor i Värmland varav landstinget är en. Arbetsgruppen för sexuell och reproduktiv hälsa fungerar som en länsövergripande samordningsgrupp inom Landstinget i Värmland. Gruppen är den instans inom landstinget som arbetar med området sexuellt överförbara infektioner samt oönskade graviditeter. Ordförandeskapet i gruppen delas mellan smittskyddsläkaren och mödrahälsovårdsöverläkaren. Bilden nedan visar arbetsgruppens sammansättning.

Organisationen för arbetsgruppen för sexuell och reproduktiv hälsa.

Enligt beslut i landstingets ledningsgrupp för hälso- och sjukvård (10) ska gruppen arbeta med:

- Epidemiologisk bevakning av sexuellt överförbara infektioner samt oönskade graviditeter.
- Regelbundna möten i samordningsgruppen.
- Föra dialog med länsverksamheterna samt Forskning och folkhälsa.
- Implementera nationella riktlinjer i Värmland.

Forskning och folkhälsa

Arbetsuppgifter:

- kunskapsbank för hälsofrämjande arbete
- initiera och stötta hälsofrämjande insatser
- integrera arbetet kring sexualitet med annat livsstilsrelaterat arbete
- kontaktperson gentemot Statens folkhälsoinstitut
- spridning i länet av information från folkhälsoinstitutet

Länsverksamheten allmänmedicin

Allmänläkarmottagning

Arbetsuppgifter:

- provtagning, diagnos och behandling av sexuellt överförbara infektioner
- smittspårning

Preventivmedelsmottagning

Arbetsuppgifter:

- brett hälsofrämjande arbete, ofta i samarbete med skolor
- preventivmedelsrådgivning
- provtagning av sexuellt överförbara infektioner
- smittspårning
- graviditetstest
- uppföljningssamtal efter abort

Ungdomsmottagning

Arbetsuppgifter:

- brett hälsofrämjande arbete, ofta i samarbete med skolor
- preventivmedelsrådgivning
- provtagning, diagnos och behandling av sexuellt överförbara infektioner
- smittspårning
- graviditetstest
- uppföljningssamtal efter abort

Länsverksamheten infektion

STI-mottagning

Arbetsuppgifter:

- provtagning, diagnos och behandling av sexuellt överförbara infektioner
- smittspårning
- rådgivning och information
- kuratorssamtal
- remissinstans för sällsynta sexuellt överförbara infektioner

Länsverksamheten kvinnosjukvård

Abortmottagning, akutmottagning, operationsavdelning

Arbetsuppgifter:

- provtagning, diagnos och behandling av sexuellt överförbara infektioner
- smittspårning
- rådgivning kring abort och preventivmedel
- utförande av aborter
- kuratorssamtal

Mödrahälsovårdsenheten

Arbetsuppgifter:

- epidemiologiskt följa och analysera abortutvecklingen i landstinget samt i Sverige
- utarbeta rutiner och rekommendationer för preventivmedelsrådgivning

Smittskydd Värmland

Arbetsuppgifter:

- inom landstinget planera, organisera och leda smittskyddet.
- utarbeta rutiner för smittspårning och utföra smittspårningen när andra instanser misslyckats.
- upprätthålla kontakten med Smittskyddsinstitutet och Socialstyrelsens smittskydds-enhet.
- följa och föra statistik över smittsamma sjukdomar inklusive de som hör till gruppen sexuellt överförbara infektioner.
- enligt lag lämna råd och upplysningar i smittskyddsfrågor till allmänheten.
- kontrollera att förhållningsregler meddelas patienter med kroniska smittsamma sjukdomar (hiv)

Bakgrund

Sexuellt överförbara infektioner

HIV

Sedan hivepidemins början och till slutet av 2002 uppskattar WHO att 65 miljoner människor har smittats. Av dessa lever idag cirka 42 miljoner. I Sverige har sedan 1985 cirka 6700 människor diagnostiserats varav de sista åren cirka 300–400 nya fall per år. Viktigt och alarmerande för utvecklingen av hiv i Sverige är att hivincidensen ökar snabbare i Östeuropa än i någon annan del av världen. Sedan effektiv behandling blev tillgänglig 1996 i Sverige och i andra västerländska länder har dödligheten och insjuknandet i aids minskat kraftigt.

Antalet hivsmittade i Värmland har varit relativt konstant genom åren. Dock har en viss ökning av anmälningar av nysmittade skett de sista två åren och antalet smittade i Värmland är för närvarande cirka 50 individer. De flesta har blivit smittade utomlands.

Klamydia

Från 1986, när diagnostik och partnerspårning av klamydia blivit en rutin i Sverige, sjönk antalet diagnostiserade fall successivt fram till 1994. Därefter har antalet fall årligen ökat och idag är klamydia den största av de anmälningspliktiga sexuellt överförbara infektionerna. Ökningen har för kvinnor framför allt skett i åldersgruppen 16–24 år och för män i gruppen 20–29 år. Fler kvinnor än män är anmälda smittade men mer screeningprovtagning sker på kvinnor. Under 2004 anmäldes över 32 000 fall i Sverige, vilket är en ökning med 20 % jämfört med året innan.

Smittspårningen i Värmland är sedan år 2001 effektiviserad genom centralisering till speciella smittspårare; barnmorskor, kuratorer och sjuksköterskor. Under 2001–2003 låg antalet anmälda fall oförändrat runt 700, men 2004 steg antalet till drygt 900, en 30% ökning.

Gonorré

Antalet gonorréfall i Sverige har minskat dramatiskt sedan 1970-talet, från som mest 40000 fall per år till som lägst 98 fall år 1996. Därefter har trenden vänt framför allt i storstäderna och i Sverige har man de senaste åren diagnostiserat cirka 500 fall per år.

I Värmland har antalet fall under flera år varit stabilt på 2–7 fall per år. De flesta har

smittats via utlandskontakter, framför allt i Sydostasien och Thailand. Under år 2002 utfördes en screening av gonorré bland 600 ungdomar på ungdomsmottagningen Druvan i Karlstad. Inget fall av gonorré hittades.

Syfilis

Under början av 1980-talet skedde den stora nedgången av syfilis i Sverige. Under de senaste åren har en inhemsk smittspridning setts i Stockholm bland gruppen män som har sex med män. Antalet diagnostiserade fall i Sverige har de senaste åren varit drygt 100 fall per år med en tendens till ökning 2004 (194 fall). Spridningen av syfilis ökar i Ryssland och i de baltiska staterna.

I Värmland diagnostiseras 0–4 fall per år. Dessa är smittade utanför länet eller landet.

Hepatit B

Hepatit B-virus ses oftast som en blodsmitta men överförs i 40 % av fallen via sexuell kontakt. I Sverige diagnostiseras cirka 1100 fall per år och av dessa är 80 % kroniska bärare. Flertalet av de kroniska bärarna är smittsamma.

I Värmland diagnostiseras 30–50 fall per år och bland dessa är 2/3 kroniska bärare. Majoriteten av de kroniska bärarna är smittade utomlands.

Herpes simplex

Sedan 1970-talet har en kraftig ökning av antalet fall med genital herpes skett. Olika serologiska populationsstudier har visat att ungefär 35 % av den svenska befolkningen är bärare av herpes simplex virus. Av de smittade är cirka 80 % symptomfria och därmed omedvetna om sitt bärarskap.

Humant papillomvirus infektion

Infektion med humant papillomvirus (HPV) är vanligt förekommande hos ungdomar i övre tonåren. Den är ofta asymptomatisk men manifesteras ibland som kondylom. Smittan är övergående och påvisas sällan hos personer över 30 års ålder. Diagnos ställs på den kliniska bilden. Någon testmetod att bestämma typ av humant papillomvirus i finns inte klinisk praxis .

Några HPV typer associeras till livmoderhalscancer. Metoder för att påvisa farliga HPV typer studeras idag och kan bli ett komplement till den gynekologiska cellprovskontrollen för att upptäcka förstadier till livmoderhalscancer.

Mykoplasma genitalium

Mykoplasma genitalium (Mg) upptäcktes 1980 och senare studier har visat att Mg är en sexuellt överförbar infektion. Förekomsten av Mg i befolkningen är 4–9% och besvären liknar dem som ses vid en klamydiainfektion. Om Mg kan medföra allvarliga komplikationer som äggledarinflammation är ännu inte klarlagt. Studier pågår. Mykoplasma genitalium lyder ännu inte under smittskyddslagen, men provtagning och behandling av partner rekommenderas.

Oönskade graviditeter

Antalet oönskade graviditeter i en befolkning kan inte mätas. Man kan därför inte mäta effekter av det förebyggande arbetet genom att jämföra antalet önskade respektive oönskade graviditeter. Vi kan dock följa utvecklingen av antalet aborter och därigenom indirekt följa antalet oönskade graviditeter.

Den nuvarande svenska abortlagen infördes 1975 och ger kvinnan rätt att besluta om abort upp till den 18:e graviditetsveckan. Över 90% av aborterna görs före utgången av den 12:e graviditetsveckan. Antal aborter per 100 kända graviditeter har i Sverige alltsedan abortlagens införande legat på 24–26 aborter.

Aborttalet anger antalet utförda aborter per 1000 kvinnor i åldern 15–44 år. För hela Sverige låg aborttalet under år 2004 på 20,0 och för Värmland på 21,7. Ända sedan abortlagen kom har Värmland legat över riksgenomsnittet i antal utförda aborter per kvinna. Under många år har endast storstäderna haft högre aborttal än Värmland. När tonårsaborterna, 15–19 år, separeras har aborttalet i Värmland oftast varit nära riksgenomsnittet. Lägst i landet har Jönköping och Blekinge län legat allt sedan abortlagen kom. Ungefär 40% av alla aborter i Värmland är återupprepningsaborter.

Mål och insatser

Hälsofrämjande arbete

Mål

- Alla människor ska ges möjlighet att ta ett medvetet ansvar för sin sexualitet.
- Kunskaper, attityder och beteenden som främjar sexuellt välbefinnande och som förebygger oönskade graviditeter och spridning av sexuellt överförbara infektioner ska stärkas.
- Utformning av information ska göras med ett genusperspektiv. Informationen ska vara anpassad och kunna komma alla till nytta.
- Landstingets breda förebyggande arbete med sex- och samlevnadsfrågor bör tydliggöras och stärkas.

Insatser

- Fortsatt samordning mellan landstingets och kommunens aktörer till exempel genom samverkan mellan ungdomsmottagningar och skolor.
- Deltagande i allmänna kampanjer, konferenser, mässor, till exempel Arvikafestivalen.
Ansvar: Forskning och folkhälsa
- Vid behov görs riktad epidemiologisk screening och riktade hälsofrämjande insatser till definierade grupper.
Ansvar: Arbetsgruppen för sexuell och reproduktiv hälsa

Förebygga sexuellt överförbara infektioner

Generella mål

- Antalet fall av sexuellt överförbara infektioner ska minska till följd av minskad smittspridning.

Generella insatser

- Ett gott medicinskt och psykologiskt omhändertagande till alla som önskar rådgivning, provtagning eller behandling för sexuellt överförbara infektioner. Kuratorskontakt ska kunna erbjudas.

- Provtagningen ska stimuleras genom hög tillgänglighet med både öppna mottagningar och bokade mottagningar.
- All undersökning och provtagning för sexuellt överförbara infektioner ska fortsätta att vara kostnadsfri.
- Väntetid till sjukvården för provtagning vid misstanke om smitta ska inte överstiga en vecka.
- Väntetid för provtagning efter uppmaning från smittskyddsläkaren ska inte överstiga tre arbetsdagar.
- Information och rådgivning om sexualitet och preventivmedel inkluderande akutpreventivmedel ska ges till alla i samband med provtagning för sexuellt överförbara infektioner.
- Information och rådgivning kring sexuellt överförbara infektioner ska ges till samtliga utlandsresenärer på länets vaccinationsmottagningar.
- Arbeta för att främja ett ökat kondom användande.
- Fortsatt kostnadsfria kondomer i Värmland till ungdomar under 20 års ålder.
- Smittspårningen ska vara fortsatt centraliserad.
- Regelbunden utbildning och träff årligen för länets smittspårare.
- Fortlöpande utbildning för samtliga i landstinget som arbetar med sexuellt överförbara infektioner och oönskade graviditeter.

Ansvar: Uppföljning av alla ovanstående punkter görs av arbetsgruppen för sexuell och reproduktiv hälsa.

Specifika mål och insatser

HIV

Mål:

- Antalet nydiagnostiserade fall per år i Värmland ska ligga fortsatt lågt. Slutmålet är att ingen boende i Värmland ska nysmittas.
- Inga barn ska smittas under graviditet, förlossning eller amning.

Insatser:

- Intensifierad information till allmänheten i hiv frågor.
- Fortsatt generöst erbjudande om provtagning.
- Alla som söker för misstanke om annan sexuellt överförbara infektion ska aktivt erbjudas hiv-test.
- Alla gravida kvinnor på barnmorskemottagningar och abortmottagningar ska aktivt erbjudas hiv-test.

Ansvar: Uppföljning av alla ovanstående punkter görs av arbetsgruppen för sexuell

och reproduktiv hälsa.

Klamydia

Mål:

- Ökningen av antalet diagnostiserade fall av klamydia ska upphöra, speciellt i ungdomsgrupperna. Därefter ska antalet diagnostiserade fall av klamydia minska varje år.
- Antalet fall av äggledarinflammation samt utomkvedshavandeskap ska minska årligen.

Insatser:

- Fortsatt hög provtagning för klamydia.
Ansvar: Uppföljning görs av arbetsgruppen för sexuell och reproduktiv hälsa.
- Alla sökande på ungdomsmottagningar, preventivmedelsmottagningar, barnmorskemottagningar, gynekologiska mottagningar och STI-mottagningen ska erbjudas klamydiaprovtagning.
Ansvar: Uppföljning görs av arbetsgruppen för sexuell och reproduktiv hälsa.
- Uppföljning av antalet fall diagnostiserade äggledarinflammationer och utomkvedshavandeskap.
Ansvar: Länsverksamheten kvinnosjukvård

Gonorré

Mål:

- Antalet diagnostiserade fall smittade i Värmland ska vara fortsatt noll.
- Antalet diagnostiserade fall smittade via utlandskontakter ska minska.

Insatser:

- Epidemiologisk bevakning
Ansvar: Smittskydd och Länsverksamheten infektion

Syfilis

Mål:

- Ingen spridning av syfilis ska ske i Värmland.

Insatser

- Epidemiologisk bevakning
Ansvar: Smittskydd och Länsverksamheten infektion

Hepatit B

Mål:

- Antalet fall av akut hepatit B ska minska.

Insatser

- Intensifierad testning av asylsökande och invandrargrupper.
- Ökade vaccinationsinsatser riktade mot riskgrupper.
Ansvar: Uppföljning görs av arbetsgruppen för sexuell och reproduktiv hälsa.

Herpes simplex

Mål:

- Ökad medvetenhet i befolkningen om oral och genital herpes och om hur man skyddar sig.
- Inget barn ska smittas i samband med förlossningen.

Insatser:

- Ökad medvetenhet i befolkningen om hur man skyddar sig.

Humant papillomvirus infektion

Mål:

- Ökad medvetenhet i befolkningen om humant papillomvirus och hur man skyddar sig.
- Högt deltagande i gynekologisk cellprovskontroll.
- Antalet fall av livmoderhalscancer ska fortsatt minska.

Insatser:

- Epidemiologisk uppföljning av antal gynekologiska cellprovskontroller samt antal fall av livmoderhalscancer
Ansvar: Länsverksamheten kvinnosjukvård

Mycoplasma genitalium

Mål:

- Ökad kunskap om Mycoplasma genitalium samt successivt ökad provtagning hos klamydianegativa individer med besvär.

Insatser:

- I samarbete med Örebro gjorde Länsverksamheten infektion samt Laboratoriemedicin Värmland i Karlstad under år 2003 en studie för att kartlägga prevalens och symptom. En provtagningsstudie på kvinnor med jämförelse av olika testmedium inkl. patienturin pågår. Data och fortsatt handläggning kommer att presenteras inom det närmaste året.
Ansvar: Länsverksamheten infektion och Laboratoriemedicin Värmland.

Förebygga oönskade graviditeter

Generella mål:

- Minska antalet oönskade graviditeter och därmed antalet aborter.
- Gott omhändertagande i samband med abort.

Generella insatser:

- Epidemiologisk bevakning av abortutvecklingen nationellt samt i Värmland.
Ansvar: Mödrahälsovårdsenheten och Länsverksamheten allmänmedicin
- Fortsatt subventionering av hormonella preventivmetoder till ungdomar under 20 års ålder.
Ansvar: Mödrahälsovårdsenheten och Länsverksamheten allmänmedicin
- Fortsatt kostnadsfria kondomer till ungdomar under 20 års ålder.
Ansvar: Mödrahälsovårdsenheten och Länsverksamheten allmänmedicin
- Information om smittrisker och prevention mot sexuellt överförbara infektioner ska ges till alla som söker på abortmottagning.
Ansvar: Länsverksamheten kvinnosjukvård
- Ett gott medicinskt och psykologiskt omhändertagande till alla som söker med oönskade graviditeter.
Ansvar: Länsverksamheten kvinnosjukvård
- Fortlöpande utbildning för samtliga i landstinget som arbetar med sexuellt överförbara infektioner och oönskade graviditeter.
Ansvar: Arbetsgruppen för sexuell och reproduktiv hälsa

Specifika mål och insatser

Preventivmedel

Mål:

- Alla kvinnor och män ska ha tillgång till målgruppsanpassad och väl utvecklade mottagningsformer för rådgivning.

Insatser:

- Väntetiden till preventivmedelsmottagningen för kvinnor och män utan preventivmedel ska inte överstiga två veckor.
Ansvar: Mödrahälsovårdsenheten och länsverksamheten allmänmedicin
- Utlämnande av akutpreventivmedel ska vara möjligt på alla ungdomsmottagningar, preventivmedelsmottagningar, gynekologiska mottagningar, jourmottagningar samt akutmottagningar.
Ansvar: Mödrahälsovårdsenheten, Länsverksamheten allmänmedicin och Länsverksamheten kvinnosjukvård
- Fortlöpande utbildning till barnmorskor och läkare som arbetar med preventivmedelsfrågor.
Ansvar: Mödrahälsovårdsenheten

Oönskad graviditet

Mål:

- Graviditetstester ska varje dag kunna erbjudas på preventivmedelsmottagningar och ungdomsmottagningar.
- Väntetiden för att komma till abortmottagningen ska inte överstiga två veckor.

Insatser:

- Uppföljning
Ansvar: Mödarhälsovårdsenheten och Länsverksamheten kvinnosjukdomar
- Fortlöpande utbildning till all personal som arbetar i vårdkedjan kring abortsökande kvinnor.
Ansvar: Mödarhälsovårdsenheten och Länsverksamheten kvinnosjukdomar

Framtiden

Samlagsdebuten ligger nu på 16,5 år för kvinnor och 16,8 år för män och det totala antalet samlagspartner har enligt den senaste sexualvaneundersökningen ökat. Frågor kring sexualitet är särskilt viktiga hos ungdomar. Kunskap om sexualitet, reflektion och samtal samt en ungdomsvänlig medicinsk rådgivning är viktiga ingredienser i det hälsofrämjande och förebyggande arbetet bland ungdomar.

Kvinnors genomsnittsålder för första barnets födelse ligger på 28 år. Därmed finns många högfertila år med kanske olika partners. Förekomsten av sexuellt överförbara infektioner och oönskad graviditet är hög i åldern 15–30 år.

De höga förlossningstalen vi hade i Värmland och Sverige omkring 1990 är nu ungdomar, snart 16 år gamla.

Mål:

- Utbyggnad och personalförstärkning av ungdomsmottagningarna i länet.
- Sex- och samlevnadsmottagning (Sesam) för unga vuxna.
- Fortsatt samordning i frågorna via Arbetsgruppen för sexuell och reproduktiv hälsa.

Insatser:

- Synliggörande av utvecklingen kring sexuellt överförbara infektioner och oönskade graviditeter genom kontinuerlig epidemiologisk rapportering.
- Avrapportering årligen till landstingets ledande tjänstemän och politiker av gruppens verksamhet och prognoser framåt.

Ansvar: Arbetsgruppen för sexuell och reproduktiv hälsa

Referenser

1. Mödrahälsovård före under och efter graviditet
2. Lalonde-rapporten 1974, WHO:s strategi "Health for all by the year 2000" 1984, Ottawadeklarationen 1986, Sundsvallsdeklarationen 1991, Hälsa 21 1999 och Nationella Folkhälsokommitténs slutbetänkande 2000.
3. Mål för folkhälsan proposition 2002/03:35
4. Hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) §2 c.
5. Regeringens proposition 1996/97:60, *Prioriteringar inom hälso- och sjukvården*.
6. Smittskyddslagen 2004:168
7. Abortlagen 1974:595
8. Folkhälsoinstitutet 2001:14, *Nationell handlingsplan för STD/hiv-prevention under perioden 2000-2005*
9. Statens folkhälsoinstitut 2001:32, *Förslag till nationell handlingsplan för prevention av oönskade graviditeter för tidsperioden 2002-2007*
10. Landstinget i Värmland, LLG-HS 030813 LK/030111

Behandling och uppföljning av de sexuellt överförbara infektionerna som finns med i denna handlingsplan kommer att utarbetas separat.

Handläggning av kvinnor som söker kvinnosjukvården för avbrytande av graviditet finns som PM i länsverksamheten kvinnosjukvård.

Landstinget
i Värmland